DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS

De

MORBIS HABITUALIBUS,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN. FRIDERICO VVILHELMO,
MARCHIONE BRANDENB. ELECTORATUS
HÆREDE &c. &c.

JUSSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ,
SUB PRÆSIDIO
DN. GEORGII ERNESTI STAHL,
D. ET PROF. PUBL. h.t. DECANI,

PRO LICENTIA,

Summos in ARTE MEDICA Honores, Juraq; & Privilegia legitimè capeſſendi,

Ad d.   Maj. MDCXCVIII. horis ante & pomeridianis

Publicæ disquiſitioni proponet

ANDREAS CHRISTIANUS RHETIUS,
Arnſtadiâ Thuringus.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHR. HENCKELII, Acad. Typogr.

88

22

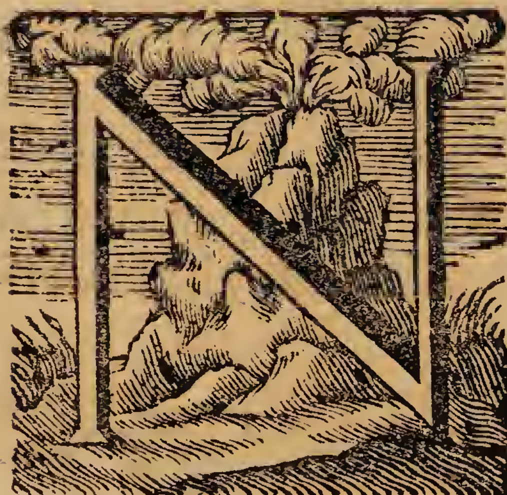
ILLUSTRISSIMO ATQVE CELSISSIMO
COMITI AC DOMINO,
DOMINO
ANTHONIO GUN-
THERO,
SACRI ROMANI IMPERII
QVATUOR-VIRO
COMITI
IN SCHWARTZBURG ET HOHNSTEIN,
DYNASTAE
ARNSTADIAE, SONDERSHUSAE, LEUTENBERG
LOHRAE ET CLETTENBERGAE,
&c. &c.
COMITI
AC DOMINO MEO
CLEMENTISSIMO,

Hanc
Disputationem Inauguralem

Humillimè & submissè
offero
ANDREAS CHRISTIANUS RHETIUS



PROOEMIUM.



Non exigua Praxeos Clinicæ difficultas eſt, quòd ſubinde affectus occurrant, qui vel perfrequenter Patientem denuo invadunt, & ſæpius, velut ex improviſo, repullulant; vel medicamenta etiam alioqui efficaciſſima ita fruſtrantur, ut ſæpènumero unus idemq́; Patiens in tali affectu quem jam aliquoties expertus, & ab eodem ſatis commodè liberatus eſt, alia vice à conſimili methodo & medicamento, nihil planè levaminis nanciſcatur.

Ut enim nihil dicamus de reliqua contumacia variorum morborum, hæc ipſa ſanè ſæpènumero ita & Patientem infeſtat, & Medicum fatigat, ut Ille quidem vires, aut ad minimum patientiam; Hic vero bonam opinionem tum aliorum de ſe, tum ſui ipſius de Arte, non raro concuſſam experiatur.

Certè, cum Medicina non purè & unicè actione, Therapia, ſanatione, abſolvatur, ſed magnam partem etiam in Scientia, Prognoſi, Prædictione eventus; & Diagnoſi cauſarum incorrigibilium, fundetur & verſe-

tur: Nisi exactius harum rerum peritus sit Medicus, periclitatur omni modo de existimatione sua, quando contumacium ejusmodi & rebellium affectuum non satis probabiliter, imò verò sensibiliter, edisserere valet eventum.

Eò itaq; omni modo eniti ipsum decet, ut hujus circumstantiæ solerti indagatione, non modo rationem reddere valeat; sed etiam prudenti & judiciosa pensitatione speculari, an non aliqua Methodus, & qvænam in specie, pro causarum diversitate, institui possit, qua ejusmodi defectibus efficaciter succurratur: & illud quidem vel ad plenariam eorum percurationem, vel ad minimum ad mitigationem, præcautionem, interversionem.

Affectuũ ejusmodi censum si non omnem, grandẽ constituunt, MORBI HABITUALES, qui si ex suo genere tantum à Medico æstimentur, neque hæc ipsorum formalitas, diuturna assvefactio, admodum circumspectè expendatur, non potest non Diagnosi, Prognosi, Therapia, Empiria, undique multùm decipi, imò si paulo præcipitantior fuerit, turpiter sese dare Medicus.

Practicam itaq; hanc considerationem eligimus, pro exercitio Inaugurali; quam ut non modo condignè evolvamus, sed etiam aliquid usus Arti nostræ inde eveniat, divinam benedictionem supplices imploramus.

CAP. I.

CAPUT I.

MORBI HABITUALES QUID SINT,

Appellatio *Habitûs*, vel inde è ſcholis, & è vulgaribus categoriarum claſſibus, adeò nota eſſe nobis videtur, ut vel ipsa inutilitate odioſa eſſe poſſit prolixior de ipſâ ſermocinatio. Sufficit dicere, quod idem ſignificet atque vox *conſvetudo*: Nimirum *promptitudinem* aliquam ad *agendum* vel *patiendum*, à *longo tempore*, *multiplici actu*, & *majori indies Habilitate* & *Agilitate*, potius *augeſcentem*, quàm *decreſcentem*.

Morbi verò nomen, ſumimus hoc loco, libertate non temerariâ, *latiùs*, pro quâlibet *paſſione*, ſive *partium* ipſarum *ſubſtantiam*, *craſin*, *conſiſtentiam*, *ſtructuram*, *connexionem*, afficiat: ſive *Actiones* ipſarum concernat, quæ vulgò *Symptomata* appellant.

Licet enim verum hoc ſit, quòd, quando aliqua *pars* læditur, eo ipſo utique ad *actionem* illam, cui deſtinata eſt, inepta reddatur, eâ proportione, quantam læſio ipſius infert & abſolvit; Ut adeò hujus generis læſiones *Actionum*, ſummo jure *Symptomata* appellentur ex eo, quod ſimul cum *partis* ipſius læſione accidant. Cum tamen nequaquam unicè verum hoc ſit, quod nulla *Actio*, niſi ſolùm ita *à poſteriori*, à *partium* vitio lædatur; ſed nimium quàm frequentia ſint ejusmodi vitia, quæ *à priori*, ab ipſius *actionis*, imò verò ab *Agentis*, vitio, pendeant, & circa iſta externa actionis requiſita, *Tempus* incipiendi, *Gradum* impellendi, *Proportionem* cum ſubjecto, *Directionem* ad effectum, *Intentionem* ad finem &c. verſentur; & minimè tantum à *materialibus* corporalibus cauſis, quam *immaterialibus*, *intentionalibus*, concitentur, exaſperentur, perturbentur: ſanè ſummum jus ac fas eſſe cenſemus, à *ſtrictâ* ſymptomatum appella-

tione, hujus generis casus excipere: Imo verò, cum valdè numerosi sint, & præcipuè in præsenti nostro negotio, multas tribus ducant, tantò justiùs sanè fuerit, ut hâc libertate utamur.

Tantò magis vero, dum hæc species *actionum læsarum*, quæ ita velut *à priori* turbulentiam *motuum* concitat, immensum quantum in negotio *habitus* seu *assvefactionis* morbidæ, contribuere soleat; Dum vel *leviorem* læsionem partis, *gravissimâ* perturbatione *Actionis*, nimium quantum ante vertit: Vel omninò ubi nulla *partis* materialis dispositio apparet, efficacissimas & præsentissimas *Actionum* debitarum læsiones introducit.

Ut enim taceamus notissimam illam, præsentissimam, & certissimam, alterationem *Motus Vitalis principalis*, *pulsus*, in corpore quantumlibet exquisitè sano, certò & perpetuò ingruentem, imò irruentem, illo statim momento, quo ex *Ira*, aut repentino *Terrore*, citrà ullam corporis alterationem aut molestiam, *Animus* solum concussus est: Frequentissima certè & notissima sunt exempla *Epilepsiæ* à gravissimo *terrore*, sine ullo alio probabili vitio *corporis*: *Lipothymiæ*, ab eâdem nudâ gravissimâ perterrefactione: Imò ejusmodi pathematibus, *diu*, *gravissimè* angentibus, ex opinione *Spectrorum* in conclaui obversantium, metu ab animalibus *furiosis* &c. in subjectis *Animo* tantûm *timidiore* præditis, die sich es nicht aus dem Sinn schlagen können/ talia & graviora, & diuturniora, & frequentius recursantia, *Actionum* turbatarum pathemata perfrequenter evenire, plus quàm notissimum esse censemus.

Sint itaque *Morbi* hi *Habituales*, omnia illa, sive *partium* sive *Actionum* pathemata, quæ sive *partis* alicujus vitio difficillimè emendabili, in diuturnam veluti *consvetudinem* abeunt, & patienti veluti domestica evadunt, ut magis magisque prævalente noxâ & partis deturpatione, vix ejici sese deinceps sinant: sive ipsius *Actionis* prædominante *perturbatione*, absque ulla, aut ad mininimum *proportionatâ*, *partis* alicujus læsione, hanc eandem modò dictam promptam & frequentem recursationem consvescant.

CA-

CAPUT II.

MORBI HABITUALES QUALES SINT.

QUalesnam Morbi, *habituales* ſint vel fiant? ſi quæritur, ſciendum antè omnia eſt, quod *habitus*, ſive ut ita loquar, *habitualitas*, verbô *Aſſvetudo*, non quidem ſpecialiſſimam prorſus differentiam conſtituat, ita ut morbi *habituales*, à reliquis totà *ſpecie* differant: ſed ſunt ſolum ſpecierum variarum certus *modus*, qui iſtis quaſi ſuper accreſcens, ſpecialem *mutationem* ratione *Temporis* & *moris* iisdem infert.

Sunt verò non modo de *chronicorum* Morborum cenſu; ſed etiam *Acutorum* aliqui, eô nimirum ſenſu, quo jamdum *Hippocrates* lib. περὶ σαρκῶν, Febres *intermittentes*, & ex his nominatim *tertianam*, *acutum* morbum appellavit: ſiquidem & *tertiana* ac *quartana*, & ipſum *Eryſipelas*, *pyretode* motu perquàm notum, ad *habituales* repullulationes non raro neq; obſcurè alludunt.

Frequentiſſimi tamen, qui hunc genium induunt, ſunt utique *chronici*.

Sunt verò *habituales*, ſive *ſtatu* ſive *motu*. *Statu*, dum perpetuâ & durabilisſimâ *pertinaciâ*, ſine ullâ perfectâ *ceſſatione*, ita obſident Patientem, ut velut *inquilini* facti, & jugi afflictione eundem infeſtent: *Motu*, dum interdum quidem ceſſant, & illud quidem nonnunquam ad ſatis longum imò longiſſimum, tempus: datâ tamen occaſione, interdum etiam ſatis *levi* & frivolâ, mox *recrudeſcunt*, & graviſſimâ ſæpè numero exagitatione, *Corporis* & *Animi* vires afficiunt.

Ubi quidem ſtatim notamus, quòd hæc circumſtantia, nempè *Motuum* morbidorum *habitus* ſeu *Aſſvetudo*, ſit præcipuum illud, quod *habitualium Morborum moleſtiorem* ſeu graviorem atque pertinaciorem ſpeciem conſtituit: Adeò quidem, ut expreſſius loquendo, *habitus* ſive *Aſſvetudo* morborum, propriè in

hoc ipſo, nempè in perversâ *Motus* eorundem *agilitate*, pertinaci *duratione*, aut promptâ *reverſione*, fundetur.

Unde ſi genericè, & quadantenus *ſcientificè*, Morbos hos ſecundum claſſes ſuas recenſere oporteat, enumerandi erunt ſub tribubus *Motuum Humorum*. Sin autem *catalogum* ſaltem ipſorum texere velimus, ſuffecerit, etiam vulgatiſſimâ methodo, ſaltem juxta ſeriem & *poſitum partium* corporis, *Indicem* illum concinnare.

Utrumque faciemus quaſi ſub eodem ſchemate, ut ita, quod quisque vult, facilè inde arripere queat.

Qui à *Motu intercepto*, aut variè *interverſo*, *contumaciter* foventur Morbi, adeoquè diutiſſimè *inſoleſcendo*, veluti *ſtatariâ* paſſione afficiunt Ægrum, ſunt vel *Ulcerationes* variæ; vel *Scirrhi*: vel *Excreſcentiæ*: vel malæ *conformationes*, ab inconveniente *conſolidatione Vulnerum*, *Fracturarum*, *Rupturarum*, *Eroſionum*, *Luxationum*, *Diſtorſionum*, vel *occalleſcentiæ*, & *Obrigeſcentiæ* partium alias *ſenſilium*.

Qui verò à *motu aucto*, aut inordinatè *depravato*, aut ninimium *neglecto*, dependent, ſunt partim *ſangvinis*, partim *lymphæ* & *ſeri*, conſvetorum *Motuum* modò *exacerbationes*, modò *omisſiones*, modò *intempeſtivæ* repetitiones.

Et quidem maximè, circa partes atque loca aliàs conſveta & *ordinaria*, *Caput*, *Pectus*, *Abdomen*, *Uterum*, partes *hæmorrhoidali Motui*, *Urinæ* etiam, deſervientes.

Motibus nimirùm, tùm ſangvineis, *congeſtione*, & tonico-ſpasmodica *compresſione* ſangvinis, verſùs & circa haſce partes, ad *Hæmorrhagias* ut plurimum ſpectante, ad minimum in initio, & ſub primis hujus generis moliminibus: Tum *ſeroſo-lymphaticis*, quos vulgò *catarrhos*, *diarrhœas*, *Diabetes*, *Fluorem album* Mulierum, *Manationes* ulcerum, *Sudores* frequentes, *ſpontaneos*, aut *labore* provocatos, vel *arte* elicitos, obſervamus.

His nominibus eveniunt circa *Caput*, *Hæmorrhagiæ narium*; aut ubi hæ non æque perrumpunt, *Dolores Capitis* modò

an-

antici, modò *postici*, modo *alterutrius* lateris: *Ophthalmici* oculorum *rubores*, aut *palpebrarum Inflationes*, *Ardores*, *Pruritus*, *Ulcerationes* & *Squamosæ* abſceſſiones: *Aurium* dolores, *Tinnitus*, & *ſtrepitus*, *Parotidum* tumores, inflationes, inflammationes, Suppurationes: *Eryſipelas Capitis* aut *faciei*. Et hæc quidem de *ſangvineo* cenſu.

E *Lymphatico-catarrhali* proſapiâ, variæ *faciei* & reliqui *capitis*, *ſcabioſitates*, *lippitudines* oculorum, *Coryza* & *Gravedines*, Viſus & Auditûs *hebetudines*, Narium & Oris *ſputatoriæ* redundantiæ, illæ puerili præcipuè Ætati familiares, hæ *adultæ* & *juvenili*, *hypochondriacæ* diſpoſitioni vulgò aſſignatæ: *Tonſillarum* tumor & *faucium*, atq; *Uvulæ*, cum *mucoſis*, & *ſputatoriis* ſymptomatibus.

Infrà Caput, *Anginoſa* inflatio, & inflammatio *faucium*; *Sputum cruentum*, & *Hæmoptyſis*; *Sicca Aſthmata* ſemeſtria, *verna* & *Autumnalia*: *Aſthmata ſpasmodica*, per *paroxyſmos* inſultantia: *Tuſſes* diuturnæ *ſiccæ*, modò parvæ, modò violentæ & efferæ: *Palpitatio Cordis*.

Ibidem, à *catarrhali* cauſa, *Raucedines*, tuſſes *humidæ*, *Aſthmata humida*, *Phthiſis*. *Singultum* quoque Diaphragmatis intuitu, his accenſere, nemo credo vetuerit.

In *Ventriculo*, *Vomitiones* frequentes; *flatulenta*, tum ipſius, tum inteſtinorum, pathemata, quæ hîc quidem, *Cardialgias* ſuffocativas, *Ructus*, *Anxietates* & *Anguſtias*: Illic, varios *torminoſos* Affectus, *borborygmos*, *volutationes*, *globorum* veluti motitationes ibidem, inducunt.

Pertinent huc in *muliebri* Sexu, tum ordinarius *Menſium* motus, tum variæ ejusdem anomaliæ; *fluoris albi* ſupra citatum pathema.

Diarrhœæ quoque variæ, præcipuè *ſpontaneæ*, non tàm immediatè ab *aſſumtorum* vitiis, quàm nunc & tunc, præcipuè verò *verno* vel *autumali* tempore, evenire ſolitæ.

Affectus *ſpasmodici* antè omnia, *Convulſivi* æque, *Epilepſia*, atque *vibrativi*, *arthritici*, *gonagrici*, *chiragrici*, *podagrici*: Ar-

thritis *vaga*, *paralysis* vera & spuria, ut & *spasmodica* multa, *Scorbuto* adscribi solita, pathemata: *Nephriticæ* passiones, *Oedematosi*, pedum, & reliquorum artuum, *tumores*, noctu quidem subsidentes, per diem verò recrudescentes.

Erysipelas item, certis partibus *frequentius* incumbens.

Denique *Hæmorrhoides*; Apud alios *internæ*, apud alios *externæ*: & hæ quidem jam *fluentes*, jam *cœcæ*, *turgentes*, aut cum dolore *tumentes*.

In his omnibus, similibusque, adhuc aliis, præcipuè *externis*, ut *herniis*, uteri prolapsu, *scabiosis* efflorescentiis, aliisq; *Apostematibus* recursantibus; respiciendum maximopere est, quantum *specialem* hanc nostræ considerationis *formalem* circumstantiam induerint: quod quidem, quò magis fecerunt, eò magis sunt nostræ considerationis.

Et quô *diutius* tali modo egerunt: Imò verò adhuc magis, quo *frequentius* actum suum hujusmodi repetierunt, eò *contumacius* deinde insistunt, eò *certius* redeunt, eò difficiliùs mitescunt & desvescunt.

Verbo, omnes & singuli supradicti morbi, *assvefiunt* perfacilè; eoque ipso spectant, *in genere*, utiq; ad hunc nostrum censum: *specialissimè* verò & eminenter, illos præcipuè è dictis, notatos hic volumus, qui jam valdè *insolescentes*, insignem *agilitatem* ad revertendum, & *habilitatem* ad insistendum, induerunt, *sæpiùs*, *graviter*, *pertinaciter*, infestant.

Hi enim, cum plurimùm differant ab aliis ejusdem *generis*, jam solùm primà vice, & à *manifesta* aliquâ, atq; crassiore *corporali* causà, inductis atq; sustentatis; Adeoq; tàm in *Prognosi* quàm *Methodo* curandi, ab istis admodùm discrepent: Propterea etiam in *Diagnosi* benè inter se invicem discerni merentur.

Possumus autem paulò latiùs, tales nostræ considerationis Affectus, complecti, dicendo, quod maximè spectabiles, & nostræ acceptionis, sint *habituales* Affectus, qui totam aliquam corporis *Regionem*, *cavitatem*, seu ut vulgò dicunt *Ventrem*, ita obsident, ut *sæpius*, aut *statis* veluti temporibus, ibidem

bidem repullulent: aut *pertinacissimè* inhærescant, & diutissimè partem obsideant. Sive jam *totam* illam Regionem, sive unam aut alteram ejus *partem*, infestent; Eamq;, vel *grandiorem*, aut ejus Regionis *præcipuam*: aut *modò hanc modò illam* ex ibidem stabulantibus: sivè immediatè inter se, per nervos atq; vasa, *conjugatæ* sint, sive tantùm generaliter, ipso *situ* atque *loco*, *connexæ*, sive comprehensæ.

Unde præcipuas hujusmodi passiones designare possumus, varios *dolores Capitis* & *circà* Caput; varios ejusdem infarctus, *Catarrhales*, *ulcerosos*, *tumentes*, ad *fauces* quoque & *pectus* sese diffundentes, vulgò Flüßigkeit/der Patient sey treflich zu Flüßen geneigt / es fallen Ihm die Flüße so häuffig &c.

Intra *Pectus asthmaticæ* & *tussiculosæ*, diuturnæ, aut perfrequenter, & levi occasione recrudescentes, passiones: dicunt vulgò der Patient sey so zu Steck-Flüßen geneigt.

Exteriùs, circa *Nucham* & *cervicem*; & quidem alterutrum ejus *latus*, frequentes *tensivi*, *pressorii*, imò quasi *contusorii*, dolores: quos vulgò *Rheumatum* nomine denotant, Es sey ihnen ein Fluß in den Nacken gefallen / daß sie sich davor nicht rühren / nicht umsehen können. *Dolor* similis modò quasi *contusorius*, modò *vibrativus*, Ziehen / Zucken / reißen / imò ut minùs diserti graviorem hujusmodi *pressionem* exprimunt, Es lebe alles drinnen: *Asthma* quoq; *spasmodicum* (quod in Praxi, ut familiarissimè obvium est, ita certè melius distingvi summo jure meretur,) ab *externo* non modò pressionis, sed etiam contusorii *doloris* sensu Patientem infestans, persæpè etiam in *lancinatorios* dolores diuturnos, neque sine febriculâ, excandescens, vulgo *Pleuritidis nothæ* nomine: item affectus *asthamaticus*, cum ejusmodi sensu in & sub *scapulis*, *Hæmoptyses* recurrentes, *Phthisis*.

In *Abdomine*, *hypochondriaco-colica* utriusque *Sexus*, & *hysterica fæminei* in specie, symptomata. *Nephriticæ* passiones specialissimè verò *calculus*.

Inde omnis generis *arthritica*, *ischiatica*, *gonagrica*, *podagrica*, *varicosa*, Pathemata.

Spasmodici Affectus exterioris corporis, præcipuè verò prorsus *convulsivi*, si à *chronicâ* causa, aut gravibus *Animi* commotionibus oriuntur, facilè in *habitum* transmigrant.

Internarum quoq; partium *spasticæ* concussiones, non rarò eodem tendunt, ut *Vomitus* post pastum, post pingves cibos; *colica* tormina post frigidum potum, aut leviter fæculentum: *Diarrhœæ*, post similia: *Singultus* quoq;, *Cardialgiæ suffocativæ* fæminarum quarundam, post *dulcia*, *acida*, *svaveolentia*.

Imò verò ipsæ *febres*, minimè extra hunc censum sunt, præcipuè tamen *intermittentes*. Induunt verò *habitum*, modò ab ipsa longâ *duratione*, ut deinde non facilè amplius cessent, licet maximè vel *nulla amplius*, vel certè non *proportionata* supersit *materia*: aut vertente *anno*, idque sæpè exquisitissimè, ad *dierum* usq; numerum, recrudescant: & hoc ipsum non *unô* saltem annô, sed *duobus*, *tribus*, deinceps.

Specialissimum exemplar *habitualium* Morborum, sunt illi, qui vel à *Phantasiâ* Matris perversâ, *Sympathiis* vel *Antipathiis* phantasticis, ortum duxerunt; vel *hæreditariâ* transmissione, in hominem derivati sunt.

CAPUT III.

MORBI HABITUALES UNDE SINT.

PAthologia Morborum *habitualium*, fundatur partim in ipsa *partium* substantia, consistentia, continuitate, *structurâ*; partim in *Motu*, *Actuatione*, usu, seu instrumentali actione earundem: Nempè in *mobilitate*, & actuali administratione *Motus*.

Quamvis autem *dispositio* partis, per aliquam substantiæ, consistentiæ, *structuræ* ejus, durabilem læsionem introducta, perfrequenter ad *habitum* morbidum inducendum concurrat; vix unqnam tamen maximam partem totius Ætiologiæ absolvit, nisi tantùm in *statariis* seu *inveteratis* Morbis.

Ni-

Nimirùm *diutissima* quoque *deturpatio*, *destructio*, *interceptio*, *structuræ* partis, *restaurationem* ejusdem difficiliorem, langvidiorem, & *flaccidiorem* post se trahit: Interim nequaquam dubio caret speculatio, utrum hoc puræ *substantiæ* partis, & annon potiùs *actui* structionis, *Energiæ*, promptitudini, ordinatæ & scitæ intentioni AGENTIS seu STRUENTIS, tribui debeat. Et sanè vel leviter attendendo, pro affirmativa cadet Judicium.

Quicquid autem hujus sit, certum in nostram rem hoc omninò est, quod hujusmodi *partium* læsiones, non æquè aliorum, quam *statariorum* Habitualium Morborum causæ, facilè fiant; Aut, si *recurrentium* Pathematum quiddam foveant, *proportio* certè materialis hujus causæ, neq; *tempori*, neq; *gradui*, neq; subinde *Speciei Motus*, rectè respondet: Imò frequentissimè ne ipsi quidem *loco* immediatè affecto, obtingit atque evenit ille *motuum* perversus *habitus*.

Et tales quidem, qui à *Motus habituali* exacerbatione, perversione, intempestivâ concitatione, aut neglectione, pendent, *Affectus habituales*, immensum quantum *frequentiores* atque communiores existunt.

Inde etiam præcipuè est, quod pleriq; hujusmodi Affectus, nullâ re citiùs, & graviùs exacerbentur, quàm *animi pathematibus*, aut *sensus* irritationibus, etiam satis *levibus* & tenerioribus.

Et hoc quidem de Ætiologiâ horum Affectuum *generalissimâ*; ad quam etiam de cætero, *in genere*, notare convenit, quod *consvetudines* in corpore humano, propriè & quasi unicè circà *Motus* versentur: Adeoq; hic etiam illud ipsum, quod principaliter assvevit, nihil aliud nisi *Motus* sit.

In specie verò, & quantum ad plerasq; allegatas *habitualium Affectuum* Ætiologias attinet, sciendum est, quòd iidem præcipuè consistant in ejusmodi *Motibus*, qui vel magis immediatè *propter* humores certos promovendos suscipiuntur, vel actu in talium *congestione* consistunt.

 Sunt

Sunt vero hujusmodi humorum *propulſorii* & *congeſtorii* motus, vel magis *ordinarii* & ſolenniter conſveti; vel planè *extraordinarii* fortuiti, & quaſi violenti.

Priores, innituntur *excretionibus* ſangvineis, ſecundum certas *ætates*, ad certas corporis *Regiones* dirigi ſolitis.

Poſteriores, fundantur in *violentis* quibusdam effluxibus, aut ad minimum affluxibus; Quando nempè per *Ulcerationes*, ſive fortuitas, ſive artificiales, (*fonticulos*, *ſetaceum*, *veſicatoria*) aut ſangvinis emisſiones, *Venæ ſectiones*, *Scarificationes*, emiſio per certam partem ita aſſveſit, ut inde impoſterùm, quando aliquid excretione dignum denuò in corpore oberrat, ad illam eandem *partem*, *locum*, & *ſpeciem* excretionis, fiat molimen.

Ubi quidem, tertio loco, maximopere notanda eſt, *compoſita* illa horum *habitualium Motuum* ſpecies, quando iſta magis *ſpontanea* ſeu quaſi naturalis determinatio, ad certam *ſpeciem*, & certa *loca* excretionis, vel ſtatim coincidunt, vel ad minimum ſuccesſivè ad eundem terminum devolvuntur.

Ubi v.g. *Annoſioribus*, è qualibet occaſione, etiã leviore, perfacilè *congeſtiones*, *Dolores*, *Ulcerationes*, *Tumores*, circà *inferiores* partes corporis, *Renes*, *Lumbos*, *Coxas*, *Femora*, *crura*, *Pedes*, prognaſcuntur, pertinaciter durant, frequenter repullulant, præ *Junioribus*. Uti contrà, *Junioribus* longè faciliùs circa *Pectus*, *Thoracem*, *Hypochondria*, pasſiones ejusmodi aſſveſcunt, quàm aliis Ætatibus. Tantò magis verò hoc, ut denuò monemus, ſi *externæ* ejusmodi diſpoſitiones, cum *internis* concurrant atque conſpirent.

Cum itaq; iſtæ veluti ſolennes *excretiones Sangvineæ*, primâ ætate ad *Caput* & *Nares*, tendant; Succedente *Adoleſcentiâ* & *Juventute*, ad *Fauces* atq; *Pectus*, deniq; *Hypochondria*: Procedente *juvenili*, & *virili* ſeu *conſiſtente*, Ætatis ſerie, ad *Hæmorrhoidales* & *Mictus* ſangvinei expulſiones: Fit inde, ut hujusmodi Ætatibus, *excretio* actualis, à qualibet *externâ causâ* facilè exſtimuletur; aut licet ipſa *exitum* non ſortiatur, *molimi-*

na

na tamen ad ipsam spectantia, non modò semel, sed etiam imposterum, suscipiantur, & magis magisque insolescant, seu veluti solennisentur.

Interim hoc utique certum, neque quidem conceptu difficile est, quòd, quò *diutiùs*, aut *sæpiùs*, aut *vehementiùs*, *Motus* tales ad fluxionem spectantes exacerbati fuerunt, aut actu ad *exitum* pervenerunt, eò *certiùs*, *citiùs*, & *pertinaciùs*, in *habitum* abire soleant. Neque id solum in præsens, sed etiam, eôdem statu atque habitu continuare; adeò, ut licet Ætas talis succedat, quâ ordinariè consvetus *Motus* ad alia *loca* devolvi debuisset, nihilominus è longâ assvetudine, *primum locum* servet, nimirum *prægressæ* alicui ætati familiarem, licet *præsenti* minùs convenientem.

Eodem tamen tendit etiam *Palindrome* quælibet, etiam à magis fortuitis causis, aut ad minimum è *vicinæ* Ætatis dispositione, in aliam conterminam, prognata. Ubi v. g. satis frequentes sunt in *Senibus*, ejusmodi regurgitationes humorum, ab inferioribus partibus, *hæmorrhoidibus*, *cruribus*, *pedibus*, ad *Caput*: è quibus *Vertiginosi*, *Apoplectici*, *Visus* modò debilitatorii, modò eversorii, effectus, prognascuntur: Licet magis ordinarius & immediatus *recursus* inde tantùm, ad *Hypochondria* fieri deberet. Quemadmodum etiam dissimulandum non est; Quod utiq; etiam in talibus casibus modò dictis, hæ ipsæ quoq; *hypochondriacæ* Palindromes, vix unquam absint, sed perpetuò cum istis concurrant.

Tota itaq; Pathologia *Habitualium* ejusmodi *Morborum*, consistit in eo, quòd (1) aliqua *Assvefactio* Motus facta sit in genere, (2) ad certum *locum* in specie: & quidem (3) *Materiæ* alicujus, vel immediatè vel mediatè *noxiæ*, aut ad minimum *molestæ*: Sive locus ille, (4) è genericâ quadam, *communi*, sive ex individuali prorsus, dispositione, ad hujusmodi motum *agilior* factus sit.

Ut *Exemplis* negotium clariùs fiat, dabimus aliqua, quibus & *historiam*, & *Pathologiam* horum Affectuum illustrare liceat.

CAP. IV.

CAP. IV.

EXEMPLA.

VIr juvenis 24. annorum, perillustris prosapiæ, adeoq; ad libertatem quamlibet non magis pronus, quàm promptus, cùm in Adolescentiâ sua, præter ordinariam *vinosam*, *opiparam*, diætam, largis quoque compotationibus indulgere cepisset, *vinum generosum*, *Aquas vitæ* quas vocant, *tabacum*, perfrequenter ad *ebrietatem* usq; ingereret; Præterea excursionibus *venatoriis*, *Itineribus* repentinis & longinquis, per *imbres*, *tempestates*, *ventos*, *grandines*, *nives*, tenerrimis sericeis vestimentis levissimè indutus, vacaret: *Venereis* quoque rebus non parum sese manciparet: Incidit dehinc in fortuitum infortunium, ut casu ab alto *Caput* quidem leviter, *Animum* vero gravissimô terrore, concuteret, ut per aliquod horæ minuta, vix rectè ad se rediret.

Intervenientibus mox aliis, moralibus *langvoribus*, *tædiis*, *iracundiis*, *terroribus*, antè omnia vero *diætæ* liberioris in strictissimam mutatione, incipit *gravedine* quadam, *tensione* circa summas *nares*, *frontem*, *Verticem*, cum multa *mucidissimâ* exscreatione, *tinnitu aurium*, *Vertigine*, *ructibus* post pastum, affici, de cetero satis benè valens.

Continuat hæc scena in tertium annum. Sub quorum decursu, propinantur numerosissima & copiosissima medicamenta; modò *cephalica*, modò *stomachica*, præcipuè *martialia* multa, modò *nervina*, modò *salia volatilia*: *Acidulæ* etiam *Eranæ* usurpatæ, sed cum mox primò intemperantiore usu, valdè turbarent *ventriculum* & *alvum*, simulquè, *Vertiginosô* effectu, *Caput*: citissimè cessatum est.

Appetitus interim constabat optimè; *Somnus*, erat & promptissimus & profundissimus: *Corpus* & *Animus* nunquam meliùs, quam in *Equitatione*, *Venatione*, *Itineribus*, *fatigationibus*, habebant.

Inter *Consultationes* Medicorum accedebat unus, qui gravissima quæque ominabatur, *Apoplexiam* ante omnia præsentissimam. Cujus metu ita exagitabat illustrem Patientem, ut non modò ad sua consilia, medica menta, & varias dispositiones, & modò non imperia, eundem permoveret: sed etiam eò desperationis adigeret, ut quotiescunque *aures tinnirent*, *Vertigo* emicaret, aut *mucus* ad screatum difficillimè succederet, mox panico terrore, & veluti jam instantis *Apoplecticæ mortis* formidine extrà se positus, *Lipothymias* frequentissimè velut in procinctu haberet.

Desperabunndus de omni *Theoriâ* Medicus, saltum deniq; faciebat ad *Venerearum* passionum suspiciones, & jam non modò proposuerat, sed ferè ad ratihabitionem perduxerat, *salivationis* curam; cum superveniens alius Medicus, pensitatis solicitissimè omnibus circumstantiis, & semotis istis pathematib9, quæ ab *Animi pathematibus*, *metu*, *terrore*, interdum *Iracundiâ*, pendebant: Sepositis vitiis *temporariis*, quæ à *diætæ* abusibus proficiscebantur: consideratis verò magis *perpetuis*, *constantib9*, & *uniformibus*, symptomatibus, nihil nisi hoc unum enunciavit: Affectum illustris Patientis nihil aliud esse, quam *Catarrhum*, imò in specie *gravedinem* atq; *coryzam* HABITUALEM. Reliqua omnia symptomata, non nisi purè *fortuita* esse, & antedictis *moralibus* magis causis, aut *diætæ* vitiis; inniti. *Apoplexiæ* metum, non modo *Ætati*, sed & omnibus aliis circumstantiis, non magis ἄτοπον, quàm ἄλογον esse: *periculi* nihil, sed tantùm *diætæ* aliqualem circumspectiorem rationem, necessariam esse: Eamque in *potu* potius relaxavit, & cum hactenus *vini* usus, à *cunis* propemodum patienti huic consvetus, nullo rationali consilio *absolutè prohibitus* fuisset, eundem, modò *moderatum*, iterum svasit, fercula solidiora, loco *mollissimorum* jurulentorum, hactenùs injunctorum, (quæ & *fastidio* erant Patienti, & ἀδδυφαγίαν Patientis nullomodò satiabant, imò *colliquatoriâ* mucescentiâ Ventriculum prægravabant) substituit, occupationes, *Motus corporis*, *Animi libertatem* quantamcunq; fas est

davit, à frivolo verò abusu multorum & variorum Pharmacorum, Dominum Patientem potiùs abduxit. Ita ille, inde, & licet hæc omnia longissimè infrà mediocritatem observaret, nihilominus *vegetus, robustus, alacris, vivax*, jam per 12. annos, etiam extrà somnium de *Apoplexiâ*, vixit: sed & inter aliquot Ipsi addictorum Medicorum, etiam istius intempestivi Ominatoris, jam antè aliquot annos funus vidit. Nulla interim alia re, nisi sola illa *gravedine* HABITUALI, inter evidentissimas *Aëris*, *mensæ*, *motus*, *quietis*, *Animi pathematum*, & quas notare nostra nihil refert, ataxias, nunc & tunc vexatus.

Fuit hic *catarrhus Habitualis*, tantisper, & quamdiu legitimè procedit, & evacuatur, nihil adeò periculosum involvens: Si verò temerè *conturbetur*, *irritetur*, *exacerbetur*, proclivis utiq; erit in graviora mala, à quibus hactenùs, præcipuè per *Ætatem*, nullum fuerat periculum.

Adolescens 17. annorum, habitus corporis valdè *teneri*, sed tamen *proceri*, diætæ lautioris & vinosæ, *cholerico-melancholici* habitus, avitâ dispositione hæreditatiâ ad commotiones *sangvinis*, & *phthisico-hecticas*, *spasmodicas*, *podagricas* passiones propendens: Cum inde à pluribus annis frequentibus & largis *Narium Hæmorrhagiis* obnoxius fuisset, ante aliquod tempus, *medicamentis* fluxum hunc *restringentibus*, *externis* & *internis*, ab *hæmorrhagiâ* quidem *Narium* liberatus est: Cum verò *Vernum* tempus rediret, *tussi* corripi cœpit, *siccâ*, sed efferâ: Cum excessum aliquem in compotatione *vini*, & quidem *generosi*, & *aquarum vitæ*, quas vocant, iterato comitteret, rectà in *phthisin* transiit; variis methodis, modò *dogmaticis*, modò *empiricis* frustraneis, solâ morte terminatam.

Atque ita *hæmorrhagia* hæc *habitualis*, quæ vel sine periculo diutiùs tolerari potuisset, vel quolibet tempore, ubi, infestior facta, oneri esse, & jure suspecta fieri meruisset, levi *tempestivâ venæ sectione*, non modò ad diuturnas, sed planè *perennes*, inducias redigi potuisset, intempestivâ hac *suppressione*, si-

ne

ne ullo respectu ad *habitum*, promptè sane in aliud genus, & plurimum deteriorem affectum, transiit.

Fœmina generosa, *habitus cholerico-melancholici*, in juventute sua, circà *mensium* successum varias difficultates perpessa, & ea propter *frequentibus*, intempestivis, & *immoderatis Venæ sectionibus* abusa, cum posthac viro nupsisset, & aliquoties peperisset, adeoque *lochiis* satis largiter evacuata esset, non modò *Venæ sectionis omissæ* hactenùs, nulla damna sensit, sed etiam *mensium* successum, licet minùs *ordinatum*, non tamen præter modum *infrequentem*, habuit. Cum vero 30. circiter annô *parere* desiisset, cœpit circa *Pectus* malè habere, *Asthmate siccô*, *tussi sicca*, infestari. Adhibita medicamenta *pectoralia*, discutientia, balsamica *calida*: Cum malum nihil remitteret, imò increbesceret, nata suspicio *phthiseos*, adeoq; remedia eò destinata *traumatica*, *adstringentia*, in frequentem usum deducta. Cum à talibus statim ad sensum pejus haberet Ægra, ad *expectorantia* & *humectantia* factus transitus. Hæc cùm *raro*, & *moderatè*, usurparentur, processit cum *tussi sputum*, sed sine ullo levamine *Asthmatis*, impetus *tussis*, *inappetentiæ*, *lassitudinis*, *sitis*. Durabant ejusmodi passiones ad 10, 12, septimanas, per hyemes, per autumnos. Exacerbabantur *Irâ*, *terrore*. *Menses* rarius rariusque succedebant. Cum hic status ultra 4. annos durasset, post alios Medicos, unus denique jussit *Venæ sectiones* reassumere. Videbatur *macies* summa Patientis, dissensui aliorum Medicorum pollicem premere: obtinuit tamen deductio Medici plausibilis, & aliquot exempla aliorum, cura ipsius summoperè sublevatorum. *Mittitur sangvis*, subjunguntur lenia discutientia, resolventia, attenuantia, subjunctis tempestivè tonicis, è *salium volatilium* urinosorum censu. Cavendo tamen à *frequentibus*, aut *copiosis*, medicaminum exhibitionibus.

Hâc Methodo non modò revocati, sed propemodum in *ordinem* redacti sunt *menses*; delinitus maximopere est *Affectus*: Patiens tolerabilissimè habuit, & à *frequentibus* & *gravibus* ejus-

modi, ante omnia verò *diuturnis*, insultibus, penè libera vixit per tres annos.

A *levamine* hoc, ad plenariam *sanitatem* aspiranti, neque mediocri hujusmodi Valetudine contentæ, ut ferè fieri solet, supervenit novus Medicus; causatur *tenacissimum* mucum Pulmonibus Patientis inhærentem, quem *emollire* & *expellere* necesse sit: *Venæ sectionem* explodit, & summoperè adversatur, præcipuè solennissimô illo dicterio, (quod à solis *vetulis* didicisse Medicos, Sibi persvadet D.D. Præses) Sie solte sich lieber Blut in den Leib kauffen / deterret Patientem ab ejus repetitione, quam illo mense *Septembri* celebrare, per hos *tres* annos solita erat. Substituit Ille potiùs sua Methodo, decoctum *pectorale expectorans*, in quo *Glycyrrhiza*, *jujubæ*, *Sebesten*, omnem paginam absolvebant. Incipit inde Patiens *angustiâ pectoris*, & *Asthmate humido* impetuosissimo obrui, quod à *catarrho suffocativo*, nullâ alia re, nisi impetuosissimâ *tussi* conjunctâ, differebat. Materia quam *tussiendo* emoliebatur, primò quidem erat paucior & *tenacissima*; mox verò, cum *decocti* largam quantitatem quotidiè assumeret, copiosior, non tamen multò *volubilior*. *Angustia* pectoris, *tussis* diuturna ferocissima, *expectoratio* copiosissima, *nullus ferè somnus*, *concussio* Capitis à perpetuâ tussi violentissimâ, imò totius corporis *delassatio*, longè minus tamen pessundare videbantur Patientem, quam *Febris hectica* impetuosissima, præcipuè *tertiâ* pomeridianâ horâ exacerbari solita. Cum hæc ita in *tertiam* septimanam continuassent, incepit *purulenta* tussi rejicere; *Viribus* verò indies ita decrescere atque fatiscere, ut ex omnibus ipsam videntibus, nemo ferè quicquam aliud, quam *Mortem* ejus expectaret: Nemo tamen omnium, sive certiùs, sive præsentiùs eandem ominaretur, quàm ipse *Medicus*: Qui quidem proinde *prognostico* formali, Maritum præmonebat, & funus Conjugis, quasi ad interim, apparare juberet. *Patiens* illo lecto, quod sub initium hujus curæ occupaverat, velut immobiliter affixa, per integras *viginti sex* septimanas

affixa

affixa permansit; & toto hoc tempore, *singulis diebus* ultrâ *duas libras* mucosi sputi, tussiendo rejecit, *tussi* effera, *calore* febrili contumacissimo, *inappetentiâ*, *vigiliis*, summâ *virium* inopiâ, *consumtione* corporis extremâ, jugiter persistentibus.

Commodùm evenit, ut absente suo hoc Medico, sub finem *Martii* Mensis, quo tempore alias *Venæ sectionem* vernam celebrare solita fuerat Patiens, summô manè, *palpitatione cordis*, mox turgefactione & pulsatione insolitâ vasorum *circà Caput* & *tempora*, corriperetur Patiens, ultra horæ spatium; quo cessante, obdormiscens langvidè, ad *nonam* antemeridianam quiescit: Tunc expergefacta, repentinâ tussi, & facili, imò præcipiti quasi scaturgine in Os effusâ, exspuit *quinq;* vel *sex* deinceps portiones, quantum bucca capit, puri sinceri *sangvinis*: Quô accidente, non illa magis, quam domestici ejus perterrefacti, cursu accersunt priorem Medicum. Hic, sepositis inconsultis illis *expectorantibus*, datis *Alexipharmacis* lenibus, *discutientibus*, & quasi tantùm odoretenùs, ut vocant, *suspendentibus*, enormem illam *expectorationem* ab illo die inposterum refrenavit, sputum *sangvinis* cohibuit, curam tamen ulteriorem, Medico post proximum triduum reduci, detulit. Cùm verò neque Patiens & ejus Agnati, neque ipse ille Medicus, in suà Methodo ampliùs multum fiduciæ ponerent, consenserunt mox universi, in pristinam methodum; quâ cum intra 14. dies omnis sensibilis *exacerbatio* febrilis ablata, *Vires* refocillatæ, *quies* quadantenùs restituta, *appetitus* invitatus esset, instituta *Venæ sectio*, post exquisitam commonstrationem, satis promptè in hanc sententiam condescendente altero illo Medico, eò redegit totum negotium, ut Patiens non modò è lecto liberaretur, & ipsa tertiâ abhinc septimanâ, in publicum, vehiculo suo prodire valeret, sed etiam totum illum *annum* ita tolerabiliter exigeret, ut non nisi rarissimè, uno vel altero die, lecto affixa hærere necesse haberet. Post annum demum, *Martio* Mense reverso, cum alius novus Medicus, pariter *Venæ sectionem* timuisset, tandem succubuit.

Ita *Asthma ſiccum habituale*, potiùs ab *ampliatione* vaſorum circà pulmones, & *ſpasmodicis* moliminibus ad *Hæmoptyſin* ſpectantibus, quàm ullo alio ſuppoſito *infarctu*, *Viſcoſitate*, *acrimoniâ* humorum, & ſimilibus commentis, dependens, intempeſtivis *expectorantibus* irritatum & ſuffarctum, in præſentisſimas noxas transmigravit.

Vir 45. annorum, habitus corporis *ſangvineo-cholerici*, mutatione tamen diætæ ad *melancholicum* habitum declinantis, ab aliquot annis, *verno* & *autumnali* tempore, poſt aliquot dierum *Asthma humidum* & *tusſim*, *hæmorrhoidum internarum fluxum* experiri aſſveverat, cùm inſigni de cætero euphoriâ, & ſanitate ſatis exquiſitâ. Anno 1689. cum ſub *autumnum dyſenteria* graſſaretur, & ex ipsâ ejus *Viciniâ* aliquot funera efferentur, eoque ipſo tempore *hæmorrhoides* ipſi expeditè ſed *liberaliter* procederent, vano metu, ne ab his in *dyſenteriam* facilis fieret tranſitus, fluxum earum intempeſtivô aliquot *adſtringentium* uſu, ſimul cum copioſo abuſu *nucis moſchatæ*, præmaturè ſuppreſſit. Ceſſaverunt, hâc vice, ſine inſigni incommodo. Subſecutô autem *vere*, maturiùs coorta *tuſſis* cum *Asthmate* intenſiore, graviùs fatigant virum. Conſulit Medicum empiricum; qui modò *opiatis*, modò *ſalibus volatilibus*, modo *Regimine* diaphoretico per calidiora, *brevi* ſed *forti*, exercens Patientem; cum ſimnl ipſi, ubi de *hæmorrhoidum* aſſvetudine ſibi familiari admonuiſſet, reſpondiſſet, ſe vel maximè ab ipſis quoque *hæmorrhoidibus*, utpote morbo, eum curare neceſſe habere: citiſſimè patientem in *Hydropem* conjecit, qui impetuoſe prævaleſcens, ab aliis Medicis contemperatus & leviter ſublevatus, poſt tres tamen quadrantes anni, non niſi morte ceſſavit.

Ita *Fluxus habitualis* hæmorrhoidum, intempeſtivè ſuppreſſus, incommodè conſopitus, & incongruis *præcipitibus* diaphoreſibus obrutus, in *Hepatis* Scirrhoſum infarctum, atque inde *Hydropem* pertinaciſſimum, imò inconſolabilem, tranſivit.

Per-

Persona illustris, Vir 40. annorum, ab aliquot annis laboravit, *ulcere femoris*, ad communes linimentorum, ungventorum, emplastrorum usus, refractario. Supervenit tandem paulò peritior Chirurgus, qui post præviam, quam vocant præparationem corporis, per discutientia, *camphorata* & *balsamica*, mundificantia, consolidantia, Ulcus ad *cicatricem* perducit, & quod ajunt, ex fundamento, restituit, atque percurat. Habent se omnia optimé ad *annuum* propemodum spatium; ubi obscuris quibusdam *tensivis* & *pressoriis* doloribus afficitur Patiens: Cui, cùm ex consilio opponerentur *repellentia* dicta, ne nova fluxio ad partem nasceretur, successit mox *lassitudo*, quam sequitur *horror*, & hunc *æstus* gràvissimus, cum *anxietate* præcordiorum summa, verbô *febris acuta* valdè impetuosa.

Alia Persona, *fœmina*, *Ulcerationem* ejusmodi diuturnam ad 10. annos continuos, in *tibiâ* perpessa, denique *fabri* cujusdam *ferrarii* medicatione, per *pulverem ex herbis*, quo Ulcus sine externâ speciali applicatione, ab intrà extrorsum *purgabatur*, *mundabatur*, *restaurabatur*, hoc inquam medicamento, intrà aliquot septimanas ab Ulcere hoc liberatur. Succedit etiam ita ad *annuum* ferè spatium, illa immunitas, nisi quod circa insigniores mutationes *tempestatum*, molestum aliquem sensum nunc & tunc experiretur.

Post *annunm* verò spatium, recrudescunt graviora pathemata, & frequentes atque gravissimæ, non modâ *erysipelaceæ*, sed omninò *phlegmonodes* partis *exæstuationes*, *tumores*, inflamationes; donec denuò in *Apostema*, imo *Apostemata*, circa locum pridem obsessum, denuo abirent. Neque sanè constanter & ex fundamento restitui potuerunt, prius quam ad *sacrificationem*, assvefieri cœpit patiens, & simul frequentibus *lenibus diaphoresibus*, & præterea medicamentis *sangvinem mundificantibus*, & *temperautibus* subinde usurpatis, à molesto illo, ad hactenùs *consvetum* exitum decubitu seu restrictorio motu, quadantenus desvefacta est.

Imò satis notum est quam pertinaces passiones, quin sæpè-

pènumero sonticas læsiones, post se se trahat *fonticulorum* diutius gestatorum, & denique temere *resiccatorum*, neglectio.

Ubi nimirum in omnibus hujusmodi Morbis, illud utiq; in sensus incurrit, quod, quando alicui *Motui excretorio* Natura assvefacta est, nempè per promptiorem atque liberiorem *exitum*, undecunque ipsi conciliatum atque concessum, quod tunc ejusmodi *motuum*, quatenus plus minus directè ad *Conservationem* Oeconomiæ corporis inserviunt, imposterum quoque ita memoriter, & pertinaci intentione, recordetur, ut nisi postmodum quoq; iisdem locis, liberam emotionem retineat, Materia tamen talis maneat, quæ vel ipsis ejusmodi locis commodè expelli posset, vel ad minimum *in genere*, emotionem atq; expulsionem meretur: Tunc utiq; semper denuò ad hujusmodi emunctionem expulsionem, *emotionem*, variis *moliminibus* & tentaminibus *motoriis* denuo recurrat, adeoq; longum suum *habitum*, sive Consvetudinem *agendi*, retineat, atq; reassumat.

CAPUT V.
HABITUALIUM AFFECTUUM LONGINQUA EXTENSIO.

Cum omnium nostrorum laborum, *Observationum*, considerationum, verus atq; unicus *finis*, debeat esse *Praxis*, & quidem non solum ipsa *Therapia*, sed etiam verax & benè fundata *Prognosis*, non possumus proinde, quin hoc caput veltuti speciatim addamus, ut nempe ex hac certissima annotatione atque observatione, meminisse detur, quanta vis sit *Habitûs* seu *Consvetudinum*, in morbidis *motibus* in corpore animali.

Cum *Motus* in corpore humano, qui ad *excretionem* & *exonerationem* aliquam, certo respectu non modò *non inutilem*, sed non rarò *necessariam*, spectant, principaliter sint illi, quibus *compressio*, *restrictio*, adeoque *congestio* sangvinis ad certa *emunctoria* perpetratur; hæc ipsa verò *emunctoria*, secundùm *Ætates* varient; Occurrit inde in praxi, frequentissima illa, imò si at-

attendatur, adeoq; exquiratur, *quotidiana* obſervatio, quod, quicunq; in aliqua prægreſsâ *Ætate, evacuationi* tali per certum *emunctorium* aſſveverunt, illi *ſubſequentibus* Ætatibus, ad excretiones ejusmodi alias, pariter proclives exiſtant.

Quando enim Natura, *excretione* aliqua *in genere*, ad uſum corporis efficaciter potita eſt; illa etiam *excretio*, unam eandemq; *rem* concernit: ſed *locis* tantum ita variat, ut per diverſa loca atque organa, *una* tamen eademq; *materia* moveatur, excernatur. Ibi ſanè mirum non eſt, ſi ad ejusmodi *Intentionem*, ad excretionem *unius* certæ *materiæ*, Natura aſſveſiat in genere, licet *loca* diverſa, per alias circumſtantias deinceps ſibi commodiora, agiliora, propinquiora, tunc in uſum trahat, adeoque *mediis* ſolum variet, *rem* verò unam eandemque ſemper agitet, aut intendat.

Facit ſanè hoc, in negotio illo ſolenniſſimo, â quô paulò circumſpectiùs loquendo, vix non omnes *Morbi chronici* (quotquot non ab *externis* cauſis concitantur) originem ſuam habent, nempe in *Motibus hæmorrhagicis*, ſive *moliminibus* ad ſangvinis *excretiones* ſpectantibus.

Inde itaque eſt, quod illi homines, quicunque in *juniore* Ætate, copioſis, promptis, & frequentibus *hæmorrhagiis Narium* aſſveverunt, procedente Ætate, vel *Hæmorrhagiis* ſive fluxibus, vel ad minimum *ſpaſmodicis*, compreſſoriis & congeſtoriis, *Motibus* circà illas partes, obnoxii fiant, quibus *hæmorrhagicæ* eruptiones, illâ ipſa Ætate, fieri poſſent, aut deberent.

Inde fit, ut quicunque in *primà Juventute* & *Adoleſcentia*, *Narium* hæmorrhagiis admodum infeſtati fuerunt, iidem *ſucceſdente* Ætate, vel hanc conſvetudinem retineant, frequentibus & copioſis *Narium Hæmorrhagiis* affici pergant; vel *doloribus Capitis* & *circâ Caput*, circà *humeros*, *cervicem*, *ſcapulas*, obnoxii fiant, *Eryſipelate* capitis, aut *Ophthalmiis*, *Angina* &c. infeſtentur: aut ſuccedit proxima *juvenili* Ætate, ejusmodi *moliminum* cohors circa *thoracem* atque *Pectus*, & ſubnaſcitur varium *moli-*

men, ad *Hæmoptyicas* ſangvinis excretiones in fundamento reſpiciens, non rarò etiam perveniens.

Sub *vitâ* verò *ſedentaria*, tranſit hæc *habitualis* ad *excretorios* ſangvineos *Motus* diſpoſitio, in *Hypochondriacorum Affectuum* turbam; qui nempè ad *excretionem* ſangvinis per *internas hæmorrhoides*, præcipuè reſpiciunt, & veluti deſtinati ſunt.

Idem fit in *annoſioribus*, circà *exteriores hæmorrhoides*; & his minus expeditè ſuccedentibus, circà *Renes*, *lumbos*, regionem *iſchiadicam*, denique *femora*, *cura*, *genua*, *pedes*.

Illud verò, quod in noſtrum præſens negotium, præcipuè & exquiſitè notari debet, eſt hoc, quòd ſæpenumero in *juventute*, *Hæmorrhagiis* gravibus aſſveti fuerint homines; *intermediâ* verò Ætate, ſive vitæ genere *agiliore* & *laborioſiore*, ſive *diæta* temperantiore, (*fœminæ* verò præcipuè, partim *menſibus*, partim *puerperiis*) ab illâ conſvetudine liberati appareant: Si *declinante* Ætate, *otioſiore*, & quod illi putant, *quietiore*, Vitæ genere, denuò uti incipiant; *Fœminis* Menſes, *puerperia*, ceſſent: tunc poſt numeroſiſſimos annos, reſpicit denuò Natura ad priſtinum illum *hæmorrhagicæ* excretionis *habitum*, incipit iterum molimina talia, quæ licet *ſpecie*, & *loco* præſertim, à priſtinis illis plurimum differre videantur, *genere* tamen, *materia* quoque, *fine* ſeu intentione, utique minimè omnium differunt, ſed in fundamento *idem* prorſus *ſunt*, atque *agunt*.

Unde frequentiſſimum prorſus occurrit in Praxi, hiſce ſolidis fundamentis ſuperſtructâ, ut ſi talis Æger occurrat, qui horum generum pathemata præ ſeſe ferat, neque illa magis à puris *externis* cauſis, *febrilibus reliquiis*, *vulnerationum*, *fracturarum*, *Contuſionum*, *Combuſtionum* &c. noxis prægreſſis in hæc devolutus ſit: certiſſimô quaſi *præſagio*, prægreſſas ejusmodi congeneres paſſiones divinari liceat, licet per *viginti*, *triginta*, & amplius, annos, nihil horum magnopere acciderit. Et contrà, *à priori*, integrum ſanè eſt, è talibus in *juventute* obtingentibus, ad ſubſequentes Ætates, imò ſeram usq; *ſenectutem*, conge-

congeneres effectus & Eventus securè subsumere, eosq; prædicere atque ominari.

Qui sanè *Habitus*, uti, suprà dicta ratione, in praxi frequentissimè occurrunt; Ita *hæreditariæ* dispositiones aut phantasticæ *Matris impressiones*, planè eodem utique spectant, & considerationem in *praxi* non exiguam merentur.

CAP. VI.

MORBORUM HABITUALIUM PROGNOSIS.

QUi Medicinam, vel pro negotio purè *conjecturali*, vel pro exercitio nudè atque absolutè *empirico* seu experimentali, habent, eximiè utique convinci possunt, non solùm *scientificâ* Affectuum, & causarum ipsorum, *Diagnosi*: sed etiam legitimâ, & benè pensitatâ effectuum & Eventuum *prognosi*.

Est hæc sanè ejusmodi *Scientia*, quæ non modò in genere *certitudinem* Artis comprobare valeat; sed etiam in specie, Medico existimationem non exiguam conciliare, quòd Artis suæ benè gnarus sit, & non modò *Vires*, sed etiam *limites* ejus, probè noverit.

In nostro certè negotio, non faciliùs ferè irrisui sese exponere potest Medicus, quàm si in morbo *contumaci* atq; *rebelli*, frivolam *pollicitationem promptæ* curationis, & *plenariæ* restitutionis, temerè prodat.

Unde tantò magis certè circumspectissimum hic sese gerere debet Medicus; & cum hujusmodi affectus curæ *langvidissimè* pareant, simulque *diuturnâ*, & sæpè *repetitâ* Medicatione, tempestivè etiam *præservatoriis* regiminibus & ordinationibus egeant; nec minùs providam *diætam*, & *morigerum* Patientem requirant; oportet utique Medicum hæc potiùs tempestivè ita *prædicere*, ut, sive ipse medicationi adhibeatur, tantò magis cautum, & temperantioris vitæ sollicitum, habeat Patientem: sive alius frivolus *pollicitator* intercesse-

cesserit, ipso tempore judice, dilucescat, uter verè & peritè de affectu senserit atque judicaverit. Nimirùm omnes omninò Morbi, quò magis *habituales* facti sunt, eò magis *pertinaces, refractarii, diuturni*, sunt atq; manent; & minimè ita temerè & expeditè curæ obediunt: sed vel omnem *veram* atq; *plenam* percurationem subterfugiunt: vel ad minimum, non nisi longo *tempore*, perfrequentibus *repetitionibus*, imò *alternationibus* atq; variationibus medicamentorum, quin repetitis *intercalationibus*, interpositâ quiete, tempestivâ demum *reassumtione*, & similibus velut *enchirisibus*, opus habent.

Quemadmodum autem hæc *Prognosis*, directum *genium* atq; indolem, & proprium *successum*, atq; *eventum*, affectuum hujusmodi *in se ipsis* concernit; quod nimirum *in se* & suâ Naturâ, *refractarii, diuturni, rebelles* seu recrudescentes, existant: Ita *specialior Prognosis*, de *certis* ulterioribus *transformationibus*, & respectivis *eventibus* hujusmodi affectuum, haud minùs peritiæ, scientiæ atq; experientiæ, involvit atque requirit. Ubi videlicet ex ùno *certo*, sed magis *generali, habitu* præsente, de aliis, post longum denique tempus *successuris*, congeneribus affectibus, certum, & securo eventu *verax* prognosticon, formare licet, quale suprà, in mutuis illis successibus *hæmorrhagicorum* Motuum *habitualium*, notavimus.

Imò, extendit sese perfrequenter hæc ipsa *Prognosis*, etiam in *anterius*, ut è *præsentium* passionum *habitu*, ad alias congeneres jam *præteritas*, argumentari, & quasi securè divinari liceat.

Antè omnia tamen, quod quidem propterea repetimus, *difficultatis*, *pertinaciæ*, & *difficilioris* percurationis præsagium, omnibus utique hujus generis morbis, admodum certò atq; infallibiliter respondet; & Patienti quoq; *securitatis*, & diætericæ *temeritatis* audaciam, tantò magis excutit & dissvadet: ut ad minimum, si hìc obedientiam præstare recuset, Medicus habeat, quo sese maturè minus felicis exitus denunciatione præmuniat.

Cæ-

Cæterum in his ejusmodi Affectuum constitutionibus, rationi utique magis obvium est, quòd, quò *diutius* jamjam invaluerunt, eò *pertinaciùs* etiam insistant, & *difficiliùs* cuicunq; curæ respondeant.

Ex eàdem causâ, si maximè *Cura* aliqua ejusmodi Affectuum sic satis feliciter procedere videatur, semper tamen adhuc latentis *periculi*, & justi metus facilis recidivæ, memorem esse decet Medicum; ne vel ipse à debita medicamentorum *continuatione*, aut *tempestivâ* eorundem *repetitione*, cesset, & vanam spem exitûs *facilis* & prompti, *læti* & *constantis*, sibi formet: vel *securitati*, *impatientiæ*, *intemperantiæ*, Patientis, ab hoc ipso errore & vana spe, subscribat, & bonum initium curæ, sinistro exitu obsignet.

CAPUT VII.

MORBORUM HABITUALIUM THERAPIA.

FOrmata *Prognosi*, quod Morbi *habituales* multo actu & usu *Motuum* assvefacti, non *citò*, *præcipitanter*, immediatè desvescere & supprimi possint; facilè subjungi potest *Therapia*, quòd in ejusmodi affectibus nihil directè, *unicè* & *immediatè* ad reliqvum morbum suscipi possit, quin simul ad hanc longinquæ assvetudinis indicationem, dirigatur intentio.

Quo ipso nomine, *habituali* affectui, *Methodus* etiam *curationis* ita applicari debet, ut in eâdem, *frequenti*, *repetitâ*, *continuatâ*, medicatione, quasi contraria *assvetudo* inducatur.

Quia verò ipse etiam *habitus* morbidus, partim *materiâ*, partim *motu*, absolvitur; propterea etiam in *methodo medendi*, his *utrisq;* occurrere, necessarium erit.

Peragitur hoc, *Materiæ imminutione*, & *tempestivâ* subtractione, in antecessum, seu præservativè; *Motus* verô, partim *levi*, *expeditâ*, atq; *liberâ promotione*, partim circumspectâ & *tempestivâ*, simulq; *moderatâ consopitione*.

Materia illa, cum pro diverſitate temperamentorum, modò *ſangvis* ſit, & hoc quidem *communiſſimè*: modò *lymphatico-catarrhalis* & *ſeroſo-Phlegmatica* ſubſtantia: Factà hâc diſtinctione, ipſa etiam *ſubtractio* illius *cauſæ* quæ peccat, directè ſuſcipienda eſt.

Hic quidem minimè diſſimulare, vel poſſumus vel volumus, quod etiam jam modò diximus, in *ſangvinis* præcipuè, ad excretionẽ deſtinatâ commotione, *primariam cauſam materialem* plerorumque omnium *habitualium* Morborum, ſitam eſſe. Adeò, ut etiam *catarrhalium* Affectuum, *prima* & principalis cauſa, non alia agnoſci poſſit, ſi paulò attentiùs perpendantur circumſtantiæ, quam hæc eadem *congeſtio ſangvinis* verſus caput; ſiquidem à *reſtrictione*, & *detentione* hujus, *ſeroſæ partis* copioſiorem *ſeceſſum*, & tumidum inde *infarctum* fieri, tàm experimentis recentioribus *Venarum ligatarum*, quam ipſa ratione, ſatis evidens ſit: Quorſum pariter ſpectat experientia altera *à poſteriori* quod *ſangvinis* evacuationibus, ejusmodi *catarrhales* decubitus intercipiantur, & præoccupentur. Unde & *ſcarificatio* hoc nomine efficax, in vulgatiſſimo eſt uſu: & inter alia hujus generis numeroſiora exempla, notari quoque meretur hiſtoria è *Rhaſis lib. 36. tract. 3. cap. 2.* à *Zacuto Luſitano* Medic. Princ: Hiſt lib. 1. *hiſtoria* 4. notata, *Tineæ hirudinum uſu* curatæ.

Hoc ipſo quidem nomine, tum ad *præſervationem*, tum ad ipſius *curæ* fundamentum, efficaces admodùm ſunt *ſangvinis imminutiones*; ſive magis naturali methodo, per *conſumtionem*, *Motu* nempe laborioſo, fiant: ſive per *evacuationem*, *Venæ ſectione*, aut *ſcarificatione*, aut *hirudinibus*.

Quamvis autem hæc Experientiæ æquè ac rationi affatim reſpondeant; non deeſt tamen objectio, quod hæ ipſæ etiam evacuationes, aliam moleſtiam ſubſtituant; Cum verò longè tolerabilior ſit, ſpontanea hæc & breviſſima, moleſtia, ejusq; certiore efficaciâ, certiores, *pertinaciores*, imò *graviſſimas*, ancipitis & *periculoſi* effectus, paſſiones *habituales*, prævenire liceat, & brevi atq; raro hujusmodi obſeqviô, Tyrannidem ejusmo-

modi Morborum, per leviſſimas quoquè cauſas exarſuram, ſuperare: ſanæ rationi adverſari talem metum, quilibet ſanè agnoverit.

Illud verò memori utiq; mente tenendum, quòd ſi tales *evacuationes*, uſum ſperatum afferre debeant, *locô* utiq;, & *tempore* debitô, *quantitate* neceſſariâ, *repetitione* ſufficiente, & quæ ipſi *proportioni recurſus* Morbi reſpondeant, inſtituere illas oporteat.

Eodem ſpectant, *laxationes* & *purgationes* tempeſtivæ. Siquidem hæ non tantùm *in genere*, *ſerum* abundans evacuando, & primas vias *abſtergendo*, *occaſionalem* cauſam variarum talium exacerbationum, ſemel *aſſveti* morbidi *Motus*, præoccupant: ſed etiam, pro *diverſitate*, aut *vehementiâ*, ingredientium, *fortiorem motum*, *circà* & *versùs* inteſtina, inducendo, aliorum *motuum* excretoriorum incommodiorum *deſtinationem* antevertit & *avertit*: imò in *commodiorem* viam ducit. Unde non modò Uſus *clyſterum*, *acrium*, *revellentium*, imò interdum ſimpliciter *aperientium*, maximum uſum in Praxi exſerit; ſed etiam inter numeroſa exempla, quæ utilitatem prudenter ſuſceptarum & continuatarum *Sangvinis evacuationum*, & noxas earundem denuò neglectarum indigitant, in mentem venit hiſtoria *Galeni* quam 6. *Aphor.* 47. & ex eô, cum expoſitione non indocta, *Zacutus Luſitanus* M. P. H. *lib.1. Hiſt.39.* recenſet, de Juvene quodam, qui ſingulis annis *Melancholiam* incurrens, niſi *melanagogis* purgaretur; horum uſu *hæmorrhoidum* apertionem quâlibet vice expertus, liber manſit: quoties verò negligeret hoc præſidium, in pathema illud mox prolapſus, eòdem confugere coactus eſt.

Imminutâ hic *Materiâ* ſive *directâ*, ſive tantum *occaſionali*; *aversô* etiam generaliter *motu*: ad ipſam immediatam, jam *factæ congeſtionis*, & *fientis* ſpecialiſſimi *motus averſionem*, *repulſionem*, *repreſſionem*, *cohibitionem*, ſpecialiſſimè accedendum. Et hoc quidem *curativâ* Methodô.

Hîc tamen nihil *impetu* agendum, antê omnia, ſi *materia* adhuc abundat.

Mo-

Motus immaturè non sopiendi tantum, sed potiùs *discutiendi*, æquabiliter *distribuendi*, aut in aliam tolerabiliorem viam, *aliorsum* deducendi.

In talibus rebus, *vera anodyna* sunt, non *narcotica*, sed ita dicta *specifica*. Hæc enim non modò in multis affectibus reverà *dantur*; & agunt maximè non tàm in *materiam* morbi, quàm *Motum* inde turbatum: Sed *enervant* eô ipso, præ omnibus aliis, istas tales *Motuum* exacerbationes.

Verbo: Uti *Materia* morbi, *corrigi* & *aufferri* debet; ita adversùs *habitualem* ejus repullulationem, tantò maturiùs, & *præoccupando*, hoc agendum est, antequâm *Motus* isti consveti suscitentur. *Specialiter* verò maximè à *loco*, *ad quem* moveri, & *in quo* Motuum turbas dare svevit, avertenda est: *Motus* etiam ipsi, præmissa *materiæ* correctione & subductione, *delieniendi*, non tàm per *Narcotica*, quâm *nervina* temperata, *Cinabarina*, *Nitrosa*, *diluentia*, *specifica*.

Cùm verò princeps *Materia*, sit *Sangvis*, proinde hujus maximè *motui congestorio*, *tempestivis* ventilationibus occurrendum. Cumquè *Animi Pathemata*, & *Sensuum irritamenta*, præcipuè à tempestatibus, & frigore, multum ad *Motûs* excitandos possint; Nequè minùs *vini* abusus, qui quantum aliud quicquam, *excretoriæ sangvinis* commotionis *stimulus* fit: proinde ab his abstinendum. *Motus corporis* opponendus illis, quæ à *stasi* concitantur; *quies* illis, quæ *commotione* exuberant. Præcipuè verò si quod *statum* tempus concurrit, illi in specie occurrendum est; Si certus *locus*, ille præmuniendus, & ab ipso abducendum.

Potest hic aliquid, *insignis mutatio* in *corpore*, aut *Animo*, concurrens. Unde *pubertas*, & præcipuè effectus ejus, in *fæminis* maximê, *mutationes* aliquas inferre solet circà *assvetudines morbidas*; *Vitæ genus* mutatum, tàm in *victu*, quàm *motu*: *Animi libertas* restituta. *Specifica*, in curando, omnibus antecellunt.

Et hæc de *Morbis habitualibus*, & necessariâ hujus FORMALIS, in multis Affectibus consideratione, & congrua tractatione, dixisse sufficiat.

SOLI DEO GLORIA.